

JOAN MARI TORREALDAI

Karlos Santamaria: Ez adiorik

Zaila da, oso zaila, Karlos Santamariaren lana hitz bitan kontatzea. Duela 10 bat urterarte, parean suer-tatu zaizkion arazo guztiak erabili eta landu dituela esan daiteke. Ehuneko ehun da zientzi gizona eta ehuneko ehun humanista, esate baterako, sintesi zail bezain emankorra eskainiz. Nazioarteko pentsaeraren eboluzioa bertatik bertara jarraitzen du eta, era berean, bere herriko arazotan murgil-murgil eginda dago.

Karlos Santamaria ezin da neurtu bere liburu soiletatik. Liburuak idatzi ditu, bai, lau bat, baina bere pentsamendua, bere ideiak zatika-zatika eskaini ditu, pildoratan bezala, orrialde eta erdiko artikuluxkatan. 1.000 bat artikulua publikatu ditu. Artikulu-gizona da Karlos Santamaria. Pentsa lezake norbaitek bere pentsaera dosi txikitan ematen duela eta, pentsamendu propio gutxikoa dela, ez duela pentsaera landurik. Ezta hurrik eman ere Karlos Santamariaren kasuan. Bere obra sakabanatu horretan guztian koherentzia harrigarria dago, pieza asko baina ezin egokiago elkarri josiak, bizkarrezur sendoa, printzipio finkoak, malgutasun azkarra. Teoria eta errealitatearen uztarketa paregabeak. Pertsonalismoak egosten du guztia. Bere abertzaletasun eta euskaltzaletasunaren oinarrian bertan ere sustrai etnikoak barik, pertsonalistak daudela esan genezake. Pertsona ez da indibidualtasunean agortzen den gizabanakoa, bere historian eta gizartean kokatzen dena baino. «Enracinement» kontzeptua, testuinguru honetan, kontzeptu giltzarria da.

Bere lanak definitzen du hobekien Karlos Santamaria. Baina bere lanaren bidez ongi definitzea ez da samurra. Hain gauza diferenteak egin ditu, pertsona diferenteen lanak ematen dute eta ez pertsona bakarrarenak. Begira: metereologoa, matematika-irakaslea, irakaslekuen sortzailea, Donostiako Solasaldien eratzzailea, euskararen normalizazioaren bultzatzailea, *Zeruko Argia* eta *Jakin* aldizkarien berritzailea, Eusko Kontseilu Nagusiko Hezkuntz Kontseilaria, *Pax Christi*-ko idazkari internazionala, idazle emankorra.

Karlos Santamaria diferente asko dago jendearentzat. Batzuentzat Karlos Santamaria Donostiako Solasaldietakoa da, beste batzuentzat irakasle bizi eta interesgarri hura, beste batzuentzat Igeldoko metereologia-arduraduna, beste batzuentzat Lizeo Santo Tomaseko sortzailea, beste batzuentzat *Pax Christi*-ko idazkaria, beste batzuentzat euskal aldizkariak eta euskara batua bultzatzen sutzuki aritu zena. Karlos Santamaria asko dago bai, eta lanak ditu Karlos Santamaria bere osotasunean biltzeak. Jende gehienak alor bateko, eta gehienez biko Karlos Santamaria ezagutzen du.

Aipaturiko proiektu eta lan guztiotan sortzaile eta bultzatzaile izan da beti. Zenbaitetan hutsetik sortuz errealitate berriak eta beste zenbaitetan hobekuntzak edo aldaketak barrutik eraginez. Bietan, sortzaile eta bultzatzaile gisa, Karlos Santamariak elkarlanean gauzak egiten asmatu du. Karlos Santamaria ez dut sekula protagonista ikusi, bidelagun izaten jakin du, ibili den tokietan apal eta umil ibiltzen asmatu du, taldean eta jende gaztearekin lan egitea atsegin izan du beti.

Karlos Santamaria maisu izan da, maisu, bai irakasle gisa eta bai idazle gisa. Haren ikasle guztiek aho batez aipatzen dute «Don Carlos»-en dohain hori, pedagogoarena. Haren artikuluak ere maisu-lanak dira, bi adieratan: perfektu tajutuak direlako eta beraien izaera didaktikoa nabarmena delako. «Herriko maisu» deitu dio Joxe Azurmendik.

Esan dut arestian bere lanak definitzen duela Karlos Santamaria. Erantsiko nuke orain: bere lanak eta lan egiteko estiloak. Ez zuen bere iritzia inposatzen bileretan, baizik eta iradoki, proposatu. Harengandik ikastea ez zen zaila, osmosi-bidez gertatzen bailitzan. Rikardo Arregi zenak bazekien horretaz zerbait. Kontu egin urte haietan, 1968 aldera, gaxteak ginela gu eta Karlos Santamariak 60 urte hur zituela, *Pax*

Christi-ko idazkari internazionala izan berria zela, artikulugile ospetsua, irakaslea. Eta, hala ere, ez zigun bere ikuspuntutik ezartzen. Orain, oraingo distantziaren talaiatik, neurtzen dut hobeki jarrera horren meritua.

Karlos Santamariaren lanetatik ez dakit historiak zer nabarmenduko duen. Bere-bere obra berezia Donostiako Solasaldi Katolikoak edo «Conversaciones Católicas Internacionales de San Sebastian» izenekoa dateke. Europako intelektual katoliko hoherentxoek bildu ohi zituen Donostian Karlos Santamariak, bakea eta gerra, elkartasun internazionala, giza eskubideak, nazioarteko ordenua, tolerantzia eta kontzientzi askatasuna, eta abar pentsatzeko, eztabaidatzeko. Sekulako garrantzia aitortzen zaie saio hauei bai garai hartako Espainiako katolizismo itxiari begira eta baita ere Europako pentsamendu berritzeari begira.

Izen propioarekin historiak aipatuko ez baditu ere, eta horregatixe agian, Karlos Santamariak sarri isilean egin dituen lan batzuk aipatu nahi ditut hemen. Irakaskuntzaren mailakoak lehenengo eta euskalgintzakoak gero.

Euskal Unibertsitatea helburu duen bide luzean era eta talde askotan egon da presente Karlos Santamaria. Hona lagin txiki bat: 1932an, 23 urte dituela, «Centro de Estudios Científicos» sortu du, Eusko Ikaskuntzaren babespean; 1939an, Francorenpean iada, «Centro de Estudios Superiores» sortu du. Donostian hau ere; 1956an, ESTE (Escuela Superior de Técnica Empresarial), gero EUTG Unibertsitate bilakatuko denaren sorreran parte hartu du; 1964tik aurrera, desegin arte, «Junta Promotora de la Universidad de Guipúzcoa»ko kide da. Hemendik sortuko da 1968an Donostiako Zuzenbide Fakultatea; 1967an, «Escuela de Petroquímica» (Kimika Fakultatea 1973an) Donostian lortzeko Batzordeburua da; 1971n, «Baionako Astea» delakoan Udako Euskal Unibertsitatea (UEU) muntatzea berak proposatu du, euskara hutsez noski, Kataluniako «Universitat d'Estiú»ren moldera.

Karlos Santamariaren buruan gauza bat da Euskal Herriko Unibertsitatea eta beste bat Euskal Unibertsitatea. Azken hau ez da utopia, egingarria baizik. Halaxe aldarrikatu zuen Euskal Herriko Unibertsitateak «Doctor Honoris Causa» izendatu zuenean.

Karlos Santamariak landu duen beste bide bat, euskalgintza da, euskal kultura modernotzea, gaien eta hizkuntzaren aldetik eguneratzea.

Euskaldunberria da Karlos Santamaria, gaztetan hasia euskara ikasten Toribio Alzaga eta Maria Dolores Agirre-ekin. Baina euskal kulturari sartu berandu sartu zen, 50 urte-
tik gora zeuzkalarik. Sartzen denean burubelarri sartzen da, hori bai. Hala idazten eta kazeta-arduretan nola euskararen normalkuntzan, ahaztu gabe ikastolen aldeko lana.

Zeruko Argia-ren bidetik abiatu zen, 1963 aldera, aldizkari honen berrabiapuntuan hain juxtu. *Jakin* aldizkarian erredaktoreburu gertatu zen 1967an. Elkarrekin geunden hor, eta luzaz mintza naiteke haren eraginaz eta Rikardo Arregirengan zuen itzalaz. Anekdota eta oroitzapen ugari ditut urte haietakoak. Zer eskertu ere asko. Bat gogoratu nahi nuke, bereziki hunkitu ninduen. *Jakin* debekatu zutenean, ez ninduen bakarrik utzi une zail hartan. Jo eta ke saiatu zen, bere «influentzien» bidez baimena Madriletik lortzen. Diktadura Santamaria baino egoskorragoa zen, ordea.

1968tik aurrera euskararen berreskurapen eta normalkuntza-lanetan ere badabil, euskara batu eta modernotu egin behar zela eta. Ikastolen aldeko borrokan lehen orduko langilea izan zen, ezlegalak ziren garaikoa; eta gerora ere lehengo lepotik zuen burua: Hezkuntzaren arduradun izan zenean, lege eta ekonomia aldetik indartu zituen ikastolak.

Ez nuke ahaztu nahi, azkenik, *Euskaldunon Egunkaria* abiatzeko unean, «Egunkaria Sortzen» talde eragileko lehen izena berea zela. Eta Eusko Jaurlaritzako Kultura Sailburuari, Joseba Arregiri, egin genion lehen bisitan han zegoela bera (80 urte pasa) Joxemi Zumalabe eta bioi laguntzen.

Azken urteetan bizitza publikotik erretiratuta egon da. Buruak lagundu dion arte segitu du lagun zaharrekin solasean. Biziki maite zituen topaketa horiek. Urtetan egon naiz hilean behingo solasaldia Karlos Santamariarekin eginez, Donostiako kafetegi batean lehenengo eta gero bere etxean. Inguruko eta munduko gai guztiei ematen zien errepasoa. Bizitza osoan landu zituen gaiak ziren, beti berak baina ugari eta aberats. Rikardo Arregi aipatu gabeko bilerarik ez zen izango gure artean. ¶